

מחיצות – מדריך למנחה כתיבה: אחיה פרינס

לימוד בסוגיה הראשונה במסכת בבא בתרא בפרק "השותפין".

מטרות הלימוד:

1. הלומדים יכירו את שתי ההגדרות ל"מחיצה" על פי התלמוד ("גודא" ו"פלוגתא") ואת משמעותן הפנימית (חיבור והפרדה).
2. הלומדים ישתמשו באוריינות חזותית כדי לנתח סוגים שונים של "מחיצות" מעולם האמנות.
3. הלומדים יקיימו דיאלוג משותף על סוגי "מחיצות" בחייהם במעגל האישי, המשפחתי והחברתי-ציבורי.
4. הלומדים יצאו לתרגיל משותף (מחוץ לחדר הלימוד) במטרה לזהות, לנתח ולהשפיע על מחיצות במעגל הפיזי שסביבם תוך כדי שימוש בהגדרות "המחיצה" של התלמוד.

עזרים ליחידה:

ציוד אורקולי להקרנת מצגת השיעור

מצלמות לתיעוד

תוספות אפשריות: קטעים ערוכים מהסרט "חומות של תקווה" ומהסדרה "טירונות"

זמן משוער: מערך השיעור מורכב מפעילויות ותמונות רבות. ניתן לקיים את המערך במלואו ואז מדובר במערך של 4-5 מפגשים בני שעתיים. וניתן גם לבחור חלקים מרכזיים מהמערך (כך אני ממליץ) ולקיימו ב-2-3 מפגשים.

פתיחה (שקופית 1) – זמן מומלץ – 10 עד 30 דק'

מתחילים עם קטע השראתי לפתיחת הסוגיה. בקטע מתאר דב אלבוים סיפור אמיתי שקרה לו ולביתו בבית הכנסת השכונתי, כאשר הוא מכובד בפתיחת ארון הקודש (כיבוד משמעותי מאוד). דב וביתו מתקשים במשימה. הקושי להסיט את הפרוכת בבית הכנסת השכונתי התחבר לקושי רוחני ולתחושה של אדם הדחוי מבית הכנסת ומספרי התורה.

חשוב מאוד לתת רקע קצר על דב אלבוים, שגדל בעולם החרדי, עבר לעולם החילוני, ונמצא במקום רוחני אחר לגמרי, בו הוא ממשיך לעסוק בתלמוד ובקבלה אך מזווית שונה לגמרי מזווית נעוריו.

כדאי לשאול את התלמידים על סיפורי "פתיחת ההיכל" (ארון הקודש) שהם מכירים, מה הם מרגישים עם הקטע שנקרא, מה היו אומרים לדב הנמצא בסערת רגשות. דיון רגשי אחר מעט מורכב אך חשוב: מתי הרגשתי דחוי.

ניתן לקרוא את הקטע בתוך בית הכנסת פיזית, מול ארון הקודש והפרוכת. אולי גם לתת לתלמידים את המגע עם "המחיצה של הארון". ניתן גם לעשות זאת בהמשך המערך כאשר מדברים על "אמה טרקסין" או על מחיצת עזרת הנשים.

מפגש עם מחיצות חברתיות (שקופיות 2-4) – זמן מומלץ – 25 דק'

הדיון לא מתחיל בסוגית התלמוד עצמה אלא בדיון על דילמות "בוערות" בחברה הישראלית המוצגות על ידי יצירות אמנות שונות. בחלק זה המנחה מקרין את שלוש התמונות שלהלן ומנתח אותן באמצעות כלים של אוריינות חזותית יחד עם הלומדים. כדאי להיעזר ב"מדריך החזותי – תא חזי" הנמצא באתר.

מקור חזותי 1 – עבודה מספר עשר.

הלומדים יתארו את התחושות שהתצלום מעורר בהם (תמיהה, קושי בהבנה, דחייה, סקרנות) ואת הדברים הבולטים בו (הכתובת "ואהבת לרעך כמוך"). לאחר מכן יתארו את הנראה בתצלום (קדם איקונוגרפיה): שני בתים די מוזנחים בקצוות עם גדר מבטון באמצע ועליו הכתובת "ואהבת לרעך כמוך", עץ גדול במרכז. חלונות, מרזבים, עלי שלכת ורצפה מרוצפת, שמש וצל. כעת יש לנתח את משמעות הסמלים שבתצלום (איקונוגרפיה) יש בתצלום אווירה של הזנחה ופירוד ומולה הכתובת שלכאורה הפוכה במשמעותה לזירת התצלום – משמעות של אהבה וקרבה. המקור של הכתובת הוא בספר ויקרא יט, יח. גם העץ מופיע בתרבות היהודית כגורם מקרב, כפי שכתב הרב לבנון (2000) על אברהם אבינו שהיה מארח את האורחים תחתיו "והישענו תחת העץ" (בראשית יח, ד). הדיון כעת הוא: מהי משמעות הניגוד? מה העבודה מבקשת להביע, מהו הסיפור מאחורי התצלום והמחיצה, ולאן הם לוקחים אותך. על עבודה זו תבוא הרחבה משמעותית בהמשך.

מקור חזותי 2 – התנתקות 2005

תחושות: התפעלות, כעס, קרבה, אופטימיות, חיבור

תיאור - קדם איקונוגרפיה: קבוצת חיילים וקבוצת נערים דתיים עומדים כאשר הם מופרדים באמצעות גדר ברזל, מאחוריהם חממות, שיחים, קרטון זבל בקדמת התצלום, קומפוזיציה סגורה וסימטרית.

סמלים ומשמעות – איקונוגרפיה: מדובר בתפילת מנחה כאשר החיילים וקבוצת הדתיים מתפללים ביחד למרות הגדר המפרידה ביניהם. התפילה במניין היא אבן יסוד בתרבות היהודית והיא מחברת זרמים שונים למקום אחד ולמסגרת אחידה. החממות מסמלות מקום של גידול, משמעות השם מצלצל "חמימות".

הקשר פוליטי-חברתי (איקונוולוגיה): ההתנתקות (הגירוש) מגוש קטיף שבוצע באוגוסט 2005. מקום הצילום הוא שדות כפר מיימון על יד החממות. לאורך כל המאבק נגד ההתנתקות היה קשר מרתק בין החיילים שתפקידם היה לבצע את פקודת ההתנתקות ובין המתיישבים והמתנגדים בעיקר מקרב הציונות הדתית. גודל האבסורד היה מפגשים בין קרובים וחברים משני צידי הגדר. החיילים, תפקידם היה לוודא שהמתיישבים לא פורצים את הגדרות ומגיעים רגלית לגוש קטיף כדי למנוע את הגירוש.

מגע אישי: לאן התצלום לוקח אותך, מהי משמעות המחיצה כאן לדעתך? מה היית אומר למצולמים?

מקור חזותי 3 – גדר ההפרדה

תחושות: ניכור, אופטימיות, כעס, חמלה, כאב.

תיאור – קדם איקונוגרפיה: התצלום מכוסה כמעט כולו בלוחות של בטון מחוברים, איור גרפיטי שחור של ילדה הנישאת מעלה על ידי בלונים עם הליום, רצועה דקה של שמים כחולים בקצה העליון של התצלום, אישה עם כיסוי ראש כחול, בגדים עליונים שחורים ומתחתם מכנסיים כחולים, דפים בידיה; חוצה את התצלום מימין לשמאל, זבל רב נראה למרגלות לוחות הבטון.

סמלים ומשמעות – איקונוגרפיה: לוחות הבטון מתחברות לגדר, ובעצם לחומה עצומת מימדים (ניתן לראות על פי הפרופורציה בין הגדר לדמות). הילדה והבלונים מסמלים חופש, משחק, חלום וגם אמצעי להתרחק מהמקום (לעלות למעלה) ואולי אפילו לעבור את החומה. דמות הילדה המרחפת מנוגדת (גב אל גב) לדמות החוצה הנמצאת על האדמה הזבל מסמל את ההזנחה. השמים הכחולים – מהווים ניגוד לצבעי הבטון האפורים.

הקשר פוליטי-חברתי (איקונוולוגיה): מדובר בגדר ההפרדה החוסמת מעברים בין ערביי "השטחים" ובין תושבי ישראל בגבולות 67. הגדר הוקמה תוך כדי התנגדויות והפגנות, שנמשכות עד היום. צדדי הוויכוח הם מחד, הסיבה הביטחונית להקמתה של הגדר שמונעת כניסה של מחבלים, ומאידך, מחיר כבד של ניתוק והפקעת שטחים שבניית הגדר גרמה. בנקסי, הוא שם עט לאמן בריטי ששמו האמיתי לא ידוע. הוא הגיע לישראל בשנת 2005 במטרה למחות כנגד הגדר. במהלך יצירתו הוא צייר עשרה איורי קומיקס על הגדר תחת השם: "Wall And Piece". מטרתו הייתה להפוך את גדר ההפרדה למיצג אמנותי. בכל יצירותיו ניתן לראות את רצונו לפרוץ את החומה, לעבור מעליה ולגלות מה קורה בצד השני.

מגע אישי: לאן התצלום הזה לוקח אותך? מהי משמעות המחיצה פה? מה אתה חש כלפי הדמות החוצה, וכלפי הניגודיות בינה ובין הילדה המרחפת? האם המחיצה הזאת הכרחית לדעתך?

כניסה לעומק:

עבודה מספר עשר (שקופיות 5-6)

זמן מומלץ – 15 דק'

מתוך שלוש התמונות שהוצגו לעיל, יצירת האמנות שיחידה זו בוחרת להתעמק בה הוא התצלום הראשון. יצירה זו זכתה במקום הראשון בפרס מטעם "קרן עדי" העוסקת באמנות יהודית. היצירה הוצגה במסגרת תערוכה הנקראת "גבולות של קדושה". המעניין הוא שהזכייה במקום הראשון היא על עצם הניסיון של היוצרים (שלא הצליח) להסיר את המחיצה ולהפוך את המרחב שבין הבתים לגינה משותפת. העבודה נקראת "עבודה מספר עשר" משום שהיא מדברת על המחיצה הנמצאת בין בית מספר 9 ובין בית מספר 11.

זה המקום לקרוא את ההסבר המצורף לעבודה, ולפתח דיון על השאלה: האם לאור סיפור המקרה - המחיצה נצרכת? האם כדאי לדחוף ולשכנע כדי להסיר אותה ולקרר בין ג' וק', או אולי היא דווקא מגנה ומשרה ביטחון? הדיון הזה הוא התשתית ל-2 צדדי הגדרת "המחיצות" שבסוגיה.

ניתן לבקש מהלומדים לספר על הקשר שלהם עם השכנים בבית הפרטי ועל גובה המחיצה בין הדיירים.

קטעים מתוך הסרט "חומות של תקווה" (שקופיות 7-11) – זמן מומלץ 15 דק' (אפשרות להקרנת הסרט כולו או קטעים ממנו ודיון – שעה עד שעתיים וחצי)

אחד הסרטים העוסקים ביחס אל המחיצות הוא הסרט "חומות של תקווה" בבימויו של פרנק דרבי. הסרט נערך בשנת 1994 בארה"ב, והופץ בהצלחה מרובה בכל העולם. הסרט מתאר ברובו את המתרחש בתוך מתחם בית הכלא שושנק. רד, אחד האסירים, הוא דמות "המספר" של הסרט, הוא מספר על אנדי, בנקאי שנכנס לכלא בטענת שווא של רצח אשתו, ועל עלילותיו עד בריחתו מהכלא והגשמת חלומו לפתוח בית מלון במקסיקו. הסרט מתאר שלוש דמויות המציגות 3 גישות ביחס לחומות הכלא: ברוקס – אדם מבוגר המשתחרר מהכלא בזקנותו. ברוקס מפחד מהרגע שיצא חופשי ואף מנסה לבצע פשע כדי שישאירו אותו בפנים. לאחר שחרורו הוא מתאבד מחוסר יכולת לחיות בעולם חדש שמעבר לחומות.

אנדי – הבנקאי שמהרגע הראשון מתכנן בריחה, וחולם על מה שמעבר לחומות. הוא מצליח לברוח למרות הקשיים הרבים.

רד – דמות ביניים ש"יודעת להשיג דברים" בתוך הכלא, וחוששת מהיציאה החוצה, ומצד שני מלווה את אנדי ומתחברת בהדרגה לרעיון היציאה, עד שבסוף גם הוא יוצא ונפגש עם אנדי במקסיקו. משפט מפורסם של רד המופיע **בשקופית 7** – "הקירות האלה קצת מצחיקים. בהתחלה אתה שונא אותם, אחר כך אתה מתרגל אליהם. אם מספיק זמן עובר, אתה נהיה תלוי בהם".

לאחר דברי ההקדמה נעבור לתמונות נבחרות מתוך הסרט:

מקור חזותי 4 – רד ואנדי

תחושות: דיכאון, עצב, תקווה, בדידות

תיאור – קדם איקונוגרפיה: שתי דמויות במרכז התצלום עם אותם הבגדים (חולצה מכופתרת בהירה עם מספר ומכנסיים כחולים), הדמות בקדמת התצלום יושבת נמוך יותר וחובשת כובע אפור. הדמות האחורית משעינה יד על יד ומתבוננת בדמות הקדמית. מאחוריהם גדר המכסה את כל הפריים ומאחוריה בתים. כתובית עם המילים: "ואתה נהיה כל כך תלוי בהם". קומפוזיציה פתוחה (הדמות הקדמית מתבוננת על משהו מחוץ לפריים).

סמלים ומשמעות – איקונוגרפיה: המספר מסמל בגדי אסירים. הידיים המחזיקות זו את זו מסמלות כבילות. יש קשר בין המילים ובין הידיים התלויות זו על זו.

הקשר לסרט: זה החלק בסרט ובו רד מספר לאנדי את השקפת עולמו על החומות (ראה לעיל), ומנסה לשכנע את אנדי להפסיק לחלום על יציאה מהחומות.

איקונולוגיה: היציאה מהחומות מוכרת בתולדות הציונות כיציאה מחומות ירושלים והקמת השכונות החדשות.

מגע אישי: לאן התצלום לוקח אותך? באילו דברים אתה תלוי ולא יכול או לא רוצה להשתחרר?

מקור חזותי 5 – חומות הכלא

תחושות: פחד, עוצמה, סגירות

תיאור – קדם איקונוגרפיה: מבנה גבוה מאוד וצר עם שתי זוויות מצופה באבנים, קשת בתחתית התצלום. בבניין כמה חלונות (חלון אחד גדול באמצע עם זכוכיות בוהקות). צבעים קהים, בקצה המבנה פיסת שמים זעירה. צילום מזווית נמוכה.

סמלים ומשמעות – איקונוגרפיה: הצילום מאדיר את החומות והופך אותם לאימתניות. התחושה היא שאין לאן לברוח והחומות סוגרות על המתבונן. פיסת השמים הקטנה לא משאירה כמעט מקום ליציאה.

הקשר לסרט: הפריים מתעד את חומות הכלא כאשר יש דיבור על היחס לחומות, ובכך נותן פרשנות של קושי ותחושת קטנות מול החומות הגדולות.

מגע אישי: לאן התצלום לוקח אותך? האם אתה מכיר מבנה דומה לזה? מתי הרגשת שסוגרים עליך מכל הכיוונים?

מקור חזותי 6 – עבודה בחצר הכלא

תחושות: עבדות, חלום, חופש

תיאור – קדם איקונוגרפיה: שתי דמויות קדמית ואחורית. הקדמית בוהה במשהו מחוץ לפריים (קומפוזיציה פתוחה) לבושה בבגדים בהירים, שילוב של שמש וצל על הדמות. הדמות האחורית מחזיקה בכלי עבודה לבושה בחולצה בהירה, מכנסיים כהים עם פס אדום, חובשת כובע מצחייה, מאחוריה מבנה של בית כלא עם תיל, מגדל שמירה ואנטנות, שוטר ועוד דמויות עובדות בין הכלא ובין הדמויות הקדמיות.

סמלים ומשמעות – איקונוגרפיה: המבט החוצה הוא מבט אל החופש. החופש נראה קרוב ובית הכלא הרחק מאחור. יש תחושה של חלום וריחוף למקום אחר של הדמות הקדמית, המתנתקת מהעבודה של הדמויות מאחור (גם השוטר המופיע בתצלום מפנה את גבו לדמויות הקדמיות).

הקשר לסרט: עבודה מחוץ לחומות מאפשרת לרד את החשיבה והמגע של החופש.

איקונולוגיה: יש כאן מוטיב המתקשר ליציאת מצרים ולעבדות. גם שם היה שילוב בין העבדות והנוגשים המצריים, ובין תנועת היציאה ממצרים והחופש שהוביל משה על פי ה'.

מגע אישי: על מה חושבת הדמות הקדמית? מתי הפסקת לעבוד כמו כולם וריחפת למקום אחר?

מקור חזותי 7 – רד יוצא לחופשי

תחושות: התרגשות, בכי, כאב

תיאור – קדם איקונוגרפיה: תמונת פרופיל של דמות עם חולצה בהירה מכופתרת מביטה על משהו ומתרגשת. מאחוריה גדר אבנים לא מסודרות בקו אלכסוני, ומאחורי הגדר צמחיה. מעל הגדר בצד ימין מונחת מגבעת חומה.

סמלים ומשמעות – איקונוגרפיה: גדר האבנים מזכירה את החומות עליהם דובר בכל הסרט. זהו מוטיב הנמצא גם כאשר רד יוצא לחופשי, אלא שכאן הגדר נמוכה ולא מאיימת, חוסר הסדר של הגדר והקו האלכסוני מסמלים את העראיות של הגדר. הכובע בחלק העליון מסמל איש עסקים ומכובדות, סמל לסטטוס של הדמות.

קשר לסרט: לאחר שרד יוצא לחופשי הוא מגיע למקסיקו, למקום בו אנדי קבע איתו. שם הוא קורא את המכתב שאנדי השאיר לו. רד קורא את המכתב ומתרגש.

מגע אישי : לאן התצלום הזה לוקח אותך? מתי התרגשת בעקבות קריאת מכתב? מה תפקיד המחיצה בתצלום הזה?

טירונות - הפרק השלישי (שקופיות 12-16) – זמן מומלץ 15 דק'

הסדרה טירונות עוקבת אחרי קבוצת טירונים מחטיבת גבעתי. בשקופית 12 יש את הנתונים על הסדרה כולה. מבחינת ההנחיה, זו אופציה נוספת להצגת אתגר המחיצה, אולם ניתן לעבור ישר אל הסוגיה הכתובה ולא להתעכב על כל יצירה.

מקור חזותי 8 – גוליבר מנסה לעבור את הקיר

תחושות: מאמץ, קושי, רחמים

תיאור – קדם איקונוגרפיה: חייל לבוש מדים, קסדה אפוד ונשק מנסה לעלות על חומה מבטון. חיילים בפינת התצלום מנסים לדחוף אותו מלמטה, הפנים של כולם מראות מאמץ גדול.
סמלים ומשמעות – איקונוגרפיה: חומת הבטון – היא הקיר המפורסם מ"בוחרן המסלול" שכל חייל קרבי צריך להתמודד אתו ולעבור מעליו. המעבר של הקיר מסמל את היכולת להיות קרבי.
קשר לסרט: גוליבר לא מצליח לעבור את הקיר בשל משקלו הגדול, למרות שכולם מנסים לעזור ולעודד אותו. זה השלב שבו הוא מתייאש ומוותר יחד עם מפקדו הישיר.
מגע אישי: איזה אתגר אתה לא מצליח לעבור? מהי נקודת הייאוש שלך?

מקור חזותי 9 – שיחת מפקד הפלוגה

תחושות: עימות, רחמים, חוסר אונים, עקשנות

תיאור – קדם איקונוגרפיה: שני חיילים מדברים. החייל השמאלי אוחז בחזקה בחולצתו של החייל הימני, קומפוזיציה סגורה. מימין הדמויות יש חומה של בטון עם פס אדום לאורכה וצל בולט של החיילים, חול רך מתחת ובעומק התצלום שיח מדברי וגבעות. יש כתובית: "אתה תגור פה, תאכל פה, אבל אתה תעבור את הקיר הזה, אתה מבין?"
סמלים ומשמעות – איקונוגרפיה: קיר בוחרן מסלול כנ"ל, יש כאן איום של מפקד לפקוד, הצל על חומת בוחרן המסלול מוסיף גוון של פחד ונותן מיקוד של דברי המפקד על החומה. פס אדום מסמל קו גבול, שמתאים לקשיחות של המפקד.
קשר לסרט: למרות שהמפקדים הישירים של גוליבר וויתרו כבר, מפקד הפלוגה לא מוכן לשחרר את החייל, ומכריח אותו להישאר במקום עד שיצליח לעבור את הקיר.
קשר אישי: מתי איימו עליך, או איימת על אחרים? מה מסמל הפס האדום בעיניך? מתי לא וויתרו לך על משהו? מה הרגשת?

מקור חזותי 10 – גוליבר שובר את הקיר

תחושות: תדהמה, הפתעה, כוח, פחד, אפלה, סקרנות

תיאור – קדם איקונוגרפיה: אדם די רחב עם גופיה אוחז בפטיש ומכה על קיר הבטון. בקיר יש חור גדול שגם מפסיק את הפס האדום. מאחוריו מדורה, עשן, ואוהל סירים מואר בפנס. הצבעים קהים והצילום נערך בשעת לילה.

סמלים ומשמעות – איקונוגרפיה: המדורה והפנס מסמלים הארה (מציאת פתרון). החייל פשט את המדים הכבדים וכעת הוא לבוש בבגדי עבודה "אזרחיים". הוא שובר את הקיר ואת הקו האדום הנמצא בו. העשן מסמל התרגשות או בישול של משהו חדש ומפתיע.

קשר לסרט: גוליבר מחליט שהדרך לעבור את הקיר היא פשוט לעבור דרכו, ולכן בהחלטה מפתיעה ומקורית הוא שובר את הקיר.

מגע אישי: מתי שברת מוסכמות? מתי החלטת לעבור קושי באופן יצירתי ולא מקובל?

מקור חזותי 11 – גוליבר עבר את הקיר!

תחושות: סיפוק, ניצחון, מנוחה, הצלחה, שמחה לאיד

תיאור - קדם איקונוגרפיה: דמות יושבת, מחייכת ונשענת על הקיר שבמרכזו חור גדול. מתחת לחור ניתן לראות את הצל של הדמות. למרגלותיו זרוק אפוד. בעומק התצלום רואים את המדורה, העשן, האוהל.

סמלים ומשמעות – איקונוגרפיה: החיך מסמל את תחושת הניצחון, החור מסמל פרצה בגדר, פרצה במוסכמות.

קשר לסרט: גוליבר עבר את הקיר עם האפוד כפי שהורה לו מפקד הפלוגה. התחושה שלו היא תחושת ניצחון.

מגע אישי: לאן התצלום הזה לוקח אותך? מה תרצה לשאול את גוליבר? מה המסר של הסיפור הזה לגבי המחיצה; האם המעבר דרך המחיצה אפשרי בתחומים דומים?

סיכום ביניים ופתיחה להמשך:

עד כה ניתחנו מחיצות שונות, בכיוונים שונים ומגוונים. הרעיון היה לתת כלים לתלמידים איך מביטים על מחיצות ואיך מביטים עליהם בהקשרים האנושיים המשתנים ובהתאם לסיפורי המקרה.

אחרי שהצפנו את הנושא, מתבקשת השאלה – מתי המחיצה היא דבר טוב שיש להשאירה ומתי היא דבר מפריע שיש להסירה? ובכלל מהי המהות של המחיצה?

באופן מתודי, לאחר ההצפה של הנושא והדילמות, יש סקרנות רבה יותר לדעת מה כתוב על כך בתלמוד ובמקורות היהודיים.

המסכת העוסקת ביחסים שבין אדם לחברו בכלל ובהלכות שכנים בפרט היא מסכת בבא בתרא (השער האחרון של סדר נזיקין). הסוגיה הראשונה של המסכת עוסקת במהות המחיצה ועל כן השקופיות הבאות מביאות את המשנה והגמרא הרלוונטיים להגדרת המחיצה. אחריהם תהיה

העמקה ברובד פנימי יותר דרך פרשנות של הספר "ליקוטי הלכות". ניתן כמובן לפתוח ספרים או לחלק דפים ומעט להתנתק מהמדיה.

שקופית 17 – לימוד המשנה והגמרא. זמן מומלץ – 15 דקות

לימוד משותף. הגמרא כאן נותנת שתי אפשרויות להגדרת מחיצה:

1. מחיצה כ"גודא"=גדר. שעניינה גדר פיזית, להפריד ולמנוע את הקשר בין הצדדים. הלימוד הוא מתוך הלכות כלאיים, ויש כאן רמז מעבר ללימוד הלשוני; גם איסור כלאיים עצמו במהותו נועד למנוע מצב של חיבור בין שתי **יסודות נפרדים**, והרעיון הוא, שכל יסוד צריך לגדול באופן נפרד ללא כל מגע עם השני.

2. מחיצה כ"פלוגתא". שעניינה חלוקה וחציה. המטרה כאן היא לאפשר את **החיים המשותפים** על ידי המחיצה. הלימוד הוא מתוך סוגיית חלוקת שלל מלחמת מדין, וכאן המחיצה נועדה לחלק ולא להפריד.

כדאי לעשות כאן קישור למחיצות שהוצגו עד כה בשקופיות הקודמות – איזו מחיצה היא "גודא" ואיזו היא "פלוגתא". כמובן, שרוב המחיצות יש בהם צד כזה וצד כזה, אך חשוב מאוד הדיון והשימוש בשפה של התלמוד.

שקופית 18-19 – הכותל המחבר – מבט פנימי. זמן מומלץ – 30 דקות

הלימוד בדברי ר' נתן, בעצם מלוקט מדברי ר' נחמן מברסלב, יש כאן מבט עמוק יותר הרואה בכותל התמודדות כנגד תאוות הממון והקנאה בין אדם לחברו. הכותל מבטא את נקודת הקדושה (שם ה') וההבטה בכותל מאפשרת הימנעות מהקנאה, התאוה והעין הרעה ("היזק ראייה"). בנוסף ר' נתן מעמיק את רעיון ההרחקה בין בני אדם להבנה, שזו היא הדרך שכל צד יוכל לבא בו לידי ביטוי. ניתן לדמות זאת לשתילת עצים במרחק מה זה מזה כדי שכל עץ יקבל את המים שלו ויוכל להתפתח כמו שצריך. הרמז המקסים שנותן ר' נתן להיזק הראיה מלמד אותנו שגם בגוף האדם עצמו בין שתי העיניים יש מחיצה (אף)!! זאת אומרת שהמחיצה היא חלק משמעותי ואף רוחני (חוש הריח מסמל את הרוחניות) ביסוד האדם והעולם. כך גם הוא מפרט על מבנה האות "א".

גם אם המושגים עמוקים ודורשים בקיאות בתורת הקבלה, ניתן לפשט אותם ולהסביר דרך הדוגמאות - איך כותל יש בו יסוד רוחני ותיקוני. יש מטרה גם בהעברת המסר שיש כאן עוד עומקים, גם אם אינם מובנים דים.

שקופיות 20-22 – מחיצות עזרת נשים בבית הכנסת. זמן מומלץ – 20 דקות

לאחר הלימוד וניתוח המחיצות, אנחנו לוקחים את נושא המחיצות פנימה – אל הקודש. אל בית הכנסת ובית המקדש. שתי מחיצות מרכזיות ישנן שם: המחיצה המפרידה בין הגברים לנשים והמחיצה בין ספרי התורה (או קודש הקודשים בבית המקדש) ובין העם. סוגיית מחיצת עזרת הנשים יוצרת דילמות סוציולוגיות, דתיות ואף תרבותיות. יש כאן נגיעה למעמד האישה, לשוויוניות ולצניעות. גובה המחיצה, אטימותה ועיצובה שונים מבית כנסת לבית כנסת ומקהילה לקהילה. יחידה זו בחרה שתי יצירות שונות של מחיצות כדי לנתחם עם הלומדים, ולהעלות את הדילמות הללו לדיאלוג משתף.

מקור חזותי 12 – מחיצת בית הכנסת באפרת

מדובר בתצלום של בית כנסת ביישוב אפרת שבגוש עציון. האמן משה אבוחצירה הוא שעיצב את מחיצת עזרת הנשים בצורה שונה מהמחיצה האופיינית והמסורתית.

תחושות: קדושה, צניעות, נועם, הפרדה

תיאור – קדם איקונוגרפיה: לוחות של עץ בצבע דובדבן בקווים אלכסוניים מחוברות זו לזו בקדמת התצלום ובעומקו, המשולבות עם זכוכיות. על הזכוכיות יש איורים בצורת גלים בצבעי תכלת-לבן. בעומק התצלום בצד ימין ניתן לראות שולחנות וכיסאות פשוטים הפונים לכיוון ימין. בקצה התצלום חלונות מרובעים.

סמלים ומשמעות – איקונוגרפיה: יש כאן את מוטיב הגלים, המסמל נעימות והרמוניה. צבע התכלת מקושר עם טוהר ושמימיות – "מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין? מפני שתכלת דומה לים - ים דומה לרקיע - הרקיע דומה לכיסא הכבוד וכיסא הכבוד דומה לאבן הספיר" (סוטה יז, א).

איקונוולוגיה: האמן משה אבוחצירה מעצב מוצרים שונים לבתי כנסת, הסגנון שלו מתאים לבתי כנסת עם סגנון המשלב את המסורת (מחיצה של ממש המפרידות בין הנשים לגברים) עם פתיחות ומודרנה (עיצובים חדישים וצבעוניים). יש כאן רצון לייפות את המחיצות ולהפוך אותם לידידותיות ונעימות יותר, ובכך להתמודד עם הקושי של ההפרדה.

מגע אישי: בהמשך למבט של המצלם מהזווית של עזרת הנשים ניתן לערוך תרגיל מעניין: לגברים – כדאי לקחת אותם לעזרת הנשים ולהביט על בית הכנסת מהצד הנשי ואז לשאול על משמעות שינוי המקום וההבטה אל הקודש מבעד למחיצות. לנשים - ניתן לעשות תרגיל הפוך, ולערוך דיאלוג משתף על התחושות.

מקור חזותי 13 – עזרת נשים

תחושות: מציצנות, סקרנות, הסתרה

תיאור – קדם איקונוגרפיה: ילד בלבוש חסידי (צבעים שחורים וכובע חסידי) מציץ אל מעבר לבד בהיר גדול מימדים ומעט שקוף. מאחורי הבד עובדות נשים חלקן מביטות אל המצלם וחלקן מביטות לצדדים. רובן מחייכות. דמות נשית אחת רוכנת לעבר הילד ונפגשת אתו. בעומק התצלום נראית מנורת קיר גדולה. יש ניגודיות צבעונית בין המחיצה ומה שמעבר לה המוצגים בצבעים בהירים ובין הבגדים השחורים של הילד.

סמלים ומשמעות – איקונוגרפיה: הצד הנשי מוצג כאן כצבע שמימי וטהור מול הצד השחור של הגברים, זה מבליט את ההפרדה ביניהם, ולמרות זאת יש כאן מפגש בין עזרת הנשים לבין עזרת הגברים בדמות ילד המדבר עם מישהי מעבר למחיצה, כנראה אמו. הנברשת שבעזרת הנשים היא מוטיב ידוע בתולדות האמנות (כגון: נישואי הזוג ארנולפיניי, יאן ואן אייק, ציור לוח, 1434) שמסמל את החיבור וההשגחה, שנותנת פרשנות של חיבור והרמוניה הקיימת בעזרת הנשים, אל מול בדידות הילד. בולט חסרונם של הגברים בתצלום, אולי כדי להעצים את ההפרדה.

הבד עצמו על קפליו אולי רומז לשמלת האישה ולצניעות מוחלטת. המחיצה המעט שקופה, המפגש של הילד עם הדמות, ושל הנשים עם דמות המצלם, יוצרים משמעות של מחיצה המאפשרת הצצה לצד השני.

איקונוולוגיה: העולם החסידי ידוע בהחמתו בענייני צניעות ובניתוק מוחלט בין גברים לנשים, ועל גבי זה הצילום פה ייחודי וחושפני. יובל נדל הוא אמן ייחודי במגע שלו עם העולם החסידי, כפי שמופיע בדף הבית שלו (http://yuvalnadel.com/index.php?tPath=1_3_161). הוא מגיע מהעולם החילוני אך מלווה את העולם החסידי בקברי צדיקים, בטקסים ובמעמדים מרכזיים בהם הוא עוסק בתיעוד הרגעים המיוחדים. חלק ממטרותיו הן להכיר לעולם החילוני את ההווי החסידי.

מגע אישי: מה תוכן השיחה בין הילד לאישה? מה מבקשות הנשים לומר למצלם?

לאחר ניתוח התצלום, נקריא את השיר של יהודה עמיחי (שקופית 22) – ניתן לעשות חיבור ישיר בין השיר ובין התצלום. יש הרבה תיאורים המתאימים לניתוח החזותי שעשינו. לבסוף, ניתן לשאול את הלומדים על הזיכרונות שלהן כילדים מעזרת הנשים.

מחיצה בבית המקדש – אמה טרקסין – שקופית 23 – זמן מומלץ: 5 דקות

המחיצה השנייה בבית הכנסת - הפרוכת מייצגת את המחיצה הקדומה שהייתה במשכן ובבית המקדש. בסוגיה מתקדמת יותר במסכת בבא בתרא, עוסקים במחיצה הזאת, אולם כאן נציין את עצם קיומה של המחיצה בבית המקדש, וניתן את ההסברים של "טרקסין" – פנים וחוף וסגירת הלוחות (יש גם מקור המספר על שתי פרוכות שהפרידו בין הקודש ובין קודש הקודשים). ניתן להקביל בין שני ההסברים הללו ובין שתי ההגדות של המחיצה "גודא" ו"פלוגתא". יש כאן גם סגירת מעגל עם המחיצה של דב אלבוים בשקופית הראשונה.

מכתב אישי – שקופית 24. זמן מומלץ: 3 דקות

המכתב מסכם את המהלך ומזמין את הלומדים למבט פנימה אל חייהם. זה המקום לעשות סבב שיתופי ובו כל אחד מהלומדים משתף במחיצה אישית או בתובנה שעלתה לו מהלימוד.

תרגיל – סיור מחיצות – שקופית 25. זמן מומלץ: שעתיים

לאחר שלב הסיכומים, מגיע תרגיל שתפקידו הוא להוציא את הלומדים החוצה (בזוגות / שלשות) אל המרחב הקיומי שסביבם, שם המטרה היא להסתובב ולמצוא מחיצות שונות. לאו דווקא בין שכנים. לאחר ניתוח המחיצה על פי הלימוד, מתבקשים הלומדים לעשות משהו שישפיע על המחיצה. בעצם לייצר חותם אישי וביקורת על המחיצה. האפשרויות אינסופיות ודורשות קלילות ויצירתיות. סביר להניח שהמתרגלים יופתעו מכמות המחיצות העצומה שסובבת אותנו בכל מקום. כדאי לבקש מן הלומדים לתעד את הנעשה.

לאחר כשלושת רבעי שעה, מתכנסים שוב, כל קבוצה מציגה ומספרת על המחיצה בה היא התמקדה.

סיכום התרגיל על ידי המנחה יחתום את המהלך כולו.